

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Langáška, soudkyně zpravodajky Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele A. A. (jedná se o pseudonym), t. č. ve VTOS ve Věznici Rapotice, právně zastoupeného Mgr. Veronikou Ščukovou, advokátkou, sídlem Bráfova tř. 764/50, Třebíč, proti výroku IV rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. května 2024 č. j. 6 To 22/2024-1049, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2024 č. j. 8 Tdo 986/2024-1225, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu, jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Z obsahu ústavní stížnosti Ústavní soud zjistil, že stěžovatel byl rozsudkem Krajského soudu v Ostravě dne 3. 4. 2024 sp. zn. 49 T 5/2024, uznán vinným zločinem znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku dílem dokonáním, dílem ve stádiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, přečinem útisku podle § 177 odst. 1 trestního zákoníku a přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), d), odst. 3 písm. a), b) trestního zákoníku. Za tyto trestné činy byl stěžovatel odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti let. Bylo rovněž podle § 228 odst. 1 trestního řádu rozhodnuto o povinnosti stěžovatele nahradit nemajetkovou újmu poškozeným B. B. (jedná se o pseudonym) ve výši 500 000 Kč, C. C. (jedná se o pseudonym) ve výši 500 000 Kč a D. D. (jedná se o pseudonym) ve výši 600 000 Kč.

3. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Olomouci částečně zrušil výše citovaný rozsudek krajského soudu ve výroku o náhradě nemajetkové újmy poškozeným (ad I) a nově rozhodl o povinnosti zaplatit poškozeným B. B. částku ve výši 150 000 Kč, C. C. částku ve výši 150 000 Kč a D. D. částku ve výši 250 000 Kč (ad II). Se zbytky nároků odkázal poškozené B. B. a C. C. dle § 229 odst. 2 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních (ad III). V ostatních výrocích zůstal napadený rozsudek nezměněn (ad IV).

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání k Nejvyššímu soudu z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g), h), i) trestního řádu. Dovolací důvod podle písm. g) nebyl dle Nejvyššího soudu naplněn a dovolací důvod dle písm. i) nebyl shledán. Dovolací soud zkoumal důvodnost neaplikování mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle ustanovení § 58 odst. 1 trestního zákoníku, ztotožnil se však se závěry nižších soudů, které si aplikaci zmíněného ustanovení vykládají jako fakultativní a nenárokovou. Nejvyšší soud uvedl, že předcházející řízení nebylo zatíženo vadami podřaditelnými pod porušení zásad spravedlivého procesu, uložený trest odnětí svobody na dobu šesti let vyhodnotil jako souladný se zákonem i s ústavními principy přiměřenosti a podané dovolání tak vyhodnotil jako nedůvodné.

II.

Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel podává tuto ústavní stížnost proti výroku IV rozsudku vrchního soudu ve vztahu k uloženému trestu a proti výroku usnesení Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání. V ústavní stížnosti se domáhá zrušení zmíněných rozhodnutí v uvedeném rozsahu, neboť jimi byla porušena jeho základní práva. Dle stěžovatele odvolací ani dovolací soud nijak nereagovaly na argumenty ohledně zjevně prospěšných skutečností pro stěžovatele (způsob provedení činu, osobní poměry stěžovatele, absence trvalých následků na obětech, jeho předchozí trestní bezúhonnost apod.). Bez odezvy rovněž zůstala stěžovatelova námitka hraniční trestněprávní kvalifikace u uvedených činů. Zmíněnými pochybeními se soudy dle stěžovatele dopustily porušení principů spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 39 odst. 1 Listiny, tím, že stěžovateli neposkytly náležitou odpověď na jeho návrhy a námítky.

6. Stěžovatel dále namítá nerespektování zásady zákonnosti ukládaného trestu, neboť soudy nepřihlédly k existenčním poměrům jeho dvou nezaopatřených dětí, ač má být při hodnocení rodinných poměrů pachatele nejlepší zájem dítěte zohledněn. Odvolací soud zmíněnou okolnost nezohlednil vůbec. Dovolací soud se k této okolnosti vyjádřil s tím, že děti již nejsou na stěžovateli závislé, neboť jsou dospělé. Tento závěr je však dle stěžovatele v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, která uvádí, že při ukládání trestu je nutno zohlednit rodinné poměry pachatele, včetně nezaopatřených (i když dospělých) dětí. Opomenutí této skutečnosti tak dle stěžovatele zakládá rozpor s čl. 36 i čl. 39 Listiny a velmi pravděpodobně může mít vliv na druh a výši uloženého trestu.

7. Stěžovatel rovněž namítá nepřiměřenost trestu v návaznosti na nerespektování zákonnosti ukládaného trestu a neaplikaci § 58 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Dle stěžovatele je názor soudů o fakultativním použití institutu mimořádného snížení trestu a jeho nenárokovatelnosti chybný. Namítá, že z judikatury Ústavního soudu a z požadavků právního státu vyplývá, že při naplnění zákonných podmínek institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody je povinností obecných soudů této žádosti vyhovět. Dále stěžovatel sděluje, že soudy při vyhodnocování zmíněných podmínek zohlednily pouze ty, jež mu neprospívají, a prospívající v podstatném rozsahu pominuly.

8. Závěrem stěžovatel poukazuje na doktrínou dovozenou ústavně zaručenou povinnost ukládat přiměřené trestní sankce. Nedostatečně odůvodněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu je dle stěžovatele porušením zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce a může být porušením ústavní povinnosti zákonnosti trestu a zásahem do ústavního příkazu nulla poena sine lege.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou a řádně zastoupenou osobou, je přípustná a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný [§ 30 odst. 1, § 31 odst. 2, § 72 odst. 1 písm. a) a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu].

IV.

Vlastní posouzení věci Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že návrh je zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

11. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Není součástí soustavy soudů, není jim instančně nadřazen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když dojde k porušení podústavní normy, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)].

12. Ústavní soud opakovaně judikuje, že jeho úkolem není nahrazovat úvahy trestních soudů o právní kvalifikaci skutku, což je naopak trestních soudů. Ústavní soud vzhledem ke svému úkolu ochrany ústavnosti respektuje pravomoc obecných soudů ukládat tresty za trestné činy (viz čl. 90 Ústavy, resp. čl. 40 odst. 1 Listiny) a náleží mu zasáhnout do této pravomoci obecných soudů, včetně použití či nepoužití ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody, pouze ve zcela výjimečných případech, kdy uložený trest nebo jiná aplikace právní normy nespĺňuje ústavněprávní požadavky a je v extrémním nesouladu s principy spravedlivého procesu (viz mj. nález ze dne 27. 6. 2023 sp. zn. I. ÚS 631/23). Z uvedeného je zřejmé, že trestní soudy jsou povinny přistupovat k

právní kvalifikaci skutku se zvýšenou pečlivostí, přičemž z odůvodnění rozhodnutí musí být jednoznačně patrné naplnění všech zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu. (nález ze dne 21. 9. 2017 sp. zn. I. ÚS 1038/17, nález ze dne 22. 5. 2024 sp. zn. IV. ÚS 30/24). V případě stěžovatele Ústavní soud dospěl k závěru, že v právní kvalifikaci daného skutku ani v jiném postupu obecných soudů nespátřuje pochybení ani jiný nesoulad s ústavněprávními požadavky.

13. Námitku stěžovatele o soustavném opomíjení stěžovateli zjevně prospěšných okolností obecnými soudy Ústavní soud rovněž neshledal. Z rozhodnutí obecných soudů je patrné, že se jí již dostatečným způsobem zabývaly (viz bod 19 napadeného rozsudku Vrchního soudu a body 34, 35 usnesení Nejvyššího soudu) objasnily, jakým způsobem hodnotily polehčující a přitěžující okolnosti a vysvětlily úvahy, které je vedly k trestu, jež byl stěžovateli uložen.

14. Námitka nezohlednění nejlepšího zájmu dospělých studujících nezaopatřených dětí stěžovatele rovněž neobstojí. Přestože z judikatury Ústavního soudu včetně nálezu sp. zn. I. ÚS 631/23 vyplývá, že v rámci kritérií pro ukládání trestu podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku, mezi nimiž je i hodnocení rodinných poměrů pachatele, by měl být nejlepší zájem nezaopatřeného (i již zletilého) dítěte zohledněn, je potřeba posuzovat toto kritérium s ohledem na celkové okolnosti konkrétního případu. Obecné soudy při ukládání trestu odnětí svobody rodiči pečujícímu o nezletilé dítě musí k nejlepšímu zájmu dítěte přihlížet a přiznat mu náležitou váhu. Neznamená to však, že by konkurující veřejný zájem na přiměřeném potrestání pachatele nemohl v konkrétním případě převážet. Nejlepší zájem dítěte jako faktor pro neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeho rodiči zesilují a zeslabují kritéria, jako například míra faktické závislosti dítěte na obžalovaném [s ohledem na věk, zvláštní potřeby dítěte, míra, v jaké byl čin spáchán vůči dítěti, míra péče obžalovaného o dítě (zejména jde-li o výlučnou pečující osobu, či nikoliv)] apod. (srov. nález ze dne 7. 8. 2017 sp. zn. II. ÚS 2027/17, nebo nález ze dne 17. 4. 2020 sp. zn. IV. ÚS 950/19)]. Úmluva o právech dítěte ve svém článku 1. vymezuje dítě jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let, čímž stanoví osobní rozsah působnosti ochrany nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu této mezinárodní smlouvy. Vzhledem ke skutečnosti, že se tato ochrana vztahuje primárně na osoby nezletilé, lze za současné aplikace argumentačního principu a maiori ad minus ve vztahu k výše zmiňované judikatuře Ústavního soudu dovodit, že pokud může veřejný zájem na potrestání pachatele převážet nad nejlepším zájmem nezletilého nezaopatřeného dítěte, tím spíše lze tuto převahu presumovat v případě dětí již zletilých. Ústavní soud se rovněž zabýval stěžovatelovým tvrzením o zásadní ekonomické závislosti jeho rodiny na jeho osobě. Ani ten však ve světle zjištěných skutečností neobstojí. Jak Ústavní soud zjistil, stěžovatel vychovává a pečuje o své děti zároveň s manželkou. Z informací dostupných Ústavnímu soudu nevyplývá, že by manželka stěžovatele nebyla schopna zabezpečit řádnou péči o jejich potomky, zahrnující nejen hmotné zabezpečení, ale též výchovu a citové zázemí. Stěžovatel je nadto rovněž vlastníkem několika nemovitostí, což může za daných okolností nasvědčovat spíše příznivému majetkovému zajištění.

15. Námitce stran nepřiměřeného trestu a neaplikování § 58 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku taktéž přisvědčit nelze. Ústavní soud připomíná, že mu zásadně nepřísluší vyjadřovat se k výši a druhu uloženého trestu (usnesení ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. I. ÚS 1850/23). Ústavní soud je oprávněn zasáhnout pouze v případě, že by soudy nerespektovaly zásadu zákonnosti ukládaného trestu (srov. čl. 39 Listiny). Toto pochybení by mohlo nastat v případě, že soud uloží druh trestu zákonem nedovolený, výše trestu se pohybuje mimo rozsah zákonem stanovené sazby, nejsou respektována pravidla modifikující tuto sazbu či upravující trestání v případě mnohosti trestné činnosti, příp. při stanovení konkrétní výměry zvoleného trestu jsou opomenuty rozhodující okolnosti pojící se k osobě pachatele a ke spáchanému trestnému činu, tj. je zde extrémní nevyváženost prvku represe a prevence (usnesení ze dne 23. 1. 2014 sp. zn. I. ÚS 2613/13, nebo usnesení ze dne 5. 3. 2015 sp. zn. III. ÚS 2925/14). O takové situaci však v posuzovaném případě zjevně nejde. Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy postupovaly při ukládání (úhrnného) nepodmíněného trestu odnětí svobody v souladu s požadavky ústavního pořádku a judikatury Ústavního soudu. Ke stěžovatelově argumentaci nálezem sp. zn. I. ÚS 631/23 Ústavní soud doplňuje, že je úkolem obecných soudů, aby aplikovaly a vykládaly § 58 odst. 1 trestního zákoníku, tj. obecné soudy shledávají ony výjimečné okolnosti případu nebo poměrů pachatele za současného přihlídnutí k trestní sazbě a možnosti nápravy pachatele. V nyní projednávaném případě tak tyto učinily a odůvodnění jejich rozhodnutí je zcela přiléhavé, dostatečné a splňující kritéria spravedlivého procesu i ve smyslu čl. 39 Listiny. Stěžovatelovu argumentaci poukazem na uvedený nález bylo tedy třeba odmítnout.

16. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími nebyla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele. Postupoval proto podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 24. července 2025

Tomáš Langášek v. r.
předseda senátu